ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 99

ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ ՕՐԱԳԻՐ

ՇԱԲԱԹ 5 ՅՈՒՆՎԱՐ 1846

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

[illegible] 125 [illegible] 'ի [illegible] : 'Ի [illegible] : [illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

Իւլիւ 5 Յունվար :

Անցեալ տարին շնորհաւորելով՝ կը խնդրեմք ամենակարող Աստուծմէ, որ այ՝ ուղղի բարոյականութեամբ շատ տարիներու հասցունէ մեր բարեկամ ընթերցողները ու բոլոր մեր ազգային անձինքները, որ անոնցմէ ջանքով զուն կրնարժեն ազգիս պայծառութեանը և յառաջադիմութեանը վասն :

Եւ լիովի սահմանել այ՝ անհրաժեշտ պարտաւորութիւնն է, որ չէ թէ միայն ապրեցնել ազգ մեր խորին երախտագիտութեամբ բարեմաղթել ընդհա. ազգիս բարերարներուն երջանկութեանը համար՝ որոնք որ ազգօգուտ միջոցներուն հաստատութեանը՝ և անոնց արժանաւոր բարեկարգութեանը համար աշխատեցան՝ թէ կենաց չարաչար աշխատութիւններն և թէ բազմին անդամ՝ չի խնայեցին յոյժ յանդիման կը տեսնենք :

Եւ որովհետև ազգօգուտ միջոցներուն կարևորը՝ բարեկարգ դպրատուններն կրնանք (ինչպէս որ Հայերնուս օրագրոյս շատ թիւերուն մէջ կրկնելով յիշուած է) ուստի ազգիս մէջ՝ որ և իցէ այս դիտանի և օգտակար միջոցին բարգաւաճութեանը՝ և նոր 'ի նորոյ հիմնաւորութեանը խնամք տանող Տէրերու հայրենասէր անձանց՝ 'ի սրտէ բարեմաղթութեամբ և անոնց կերպ յաջողութեամբ 'ի թէկուզ հանելով՝ գլխաւոր պարտաւորութիւններնիս մէկը ըլլալը գիտենք :

Ուստի փառք կուտանք թէ բոլոր ազգին ընդհանուրէս այս օրինակ պարտաւորութիւնը կատարելուն կարգաւոր և ժամանակ ժամանակաւորապէս այ՝ փորձի սիրով զնէ Կալկաթայուցոյց Խւելամաս Ձեռնարկին նորէն Ղուկասեանց անուամբ բարեկարգին համար՝ հոգ տանող Սուրբ Նազարէթի դպրատանց անուան հաստատուած Ընկերութեանը, որուն օգնականութեանը վերայօք օրագրոյս նախընթաց թուով համառօտ ծանօթութիւն մը տուած ենք. և կը յուսամք որ պատուական այ՝ արժանաւոր ատեն զինքի ու-նենանք՝ յաջորդ թիւերուն մէջ յառաջադիմութեանց վրայօք ցանկալի տեղեկութիւններ տալու. որ օրագրոյս նպատակին յարմար և կարևի արժանաւոր նիւթ մը ըլլալէն 'ի զատ՝ ազգիս օգտակարներուն անդրադարձան լոյս մը ըլլալուն ամփոփ ենք :

Փոքր Հնդկաստանէն մէջ՝ Համէնց նամակ նախ-արարաց դպրատուններուն վրայօք նամակ գե-րեզմանէն :

Ցարդէ մը առ երէ է, որ՝ Լեզինստոնի Ժամանակ բարձրագոյն Անգլեանց Էն փառքին՝ փարի-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

Երժանաշխհատակ անձանց՝ երևելի գործոց՝ և գիտութեանց :

Միայն ամ Փրկչի մերոյ մինչ 1836 :

Ըստ գուգակիս Տեառն Միքայելի Չամչեանց սրբոյ Ղազարու ուխտ Մխիթարեանց :

(շարունակութիւն և վերջ. տես թիւ. 98 :)

Յետ Տեառն

886 Աշոտ Բագրատունեացն առաջին թագաւոր Հայոց կոչեցյալ, զամս 25 :

888 Սմբատ Բագրատունի որդի Աշոտոյ կայսեր նստի երկրորդ թագաւոր յաժ՝ 'ի Հայոց :

908 'Ի վասպուրական միջում ջնի թագաւորութեան Արծրունեաց, որ անդ և 'ի Սեբաստիա ընդ ժամ թագաւորք անկեալ զամս իբր 170 վեր-ջանալ յամին իբր 1080 :

911 Աշոտ որդին Սմբատայ նստի երկրորդ Հայոց կայսր յաժաց զամս 18 :

919 Աբասն Աշոտեան փոքրագոյն Հայոց կայսր յաժաց զամս 26 :

924 Արծրուն կաթողիկոսութեան 'ի Դւնոյ փո-խադրի 'ի Աղթամար կղզի, ուր և մնայ զամս 70 :

930 Բագրատունեաց Հայ կրոնաւորաց հաղմնելոյ 'ի յաժաց գւնն 'ի Հայաստան, և շինեն զվանս կամրջաձոր, Նարեկավանք, Դպրեվանք, Հառիճավանք (որ այժմ կոչի Խորշավանք), Խծկոնք, Շատավանք, Հաղբատ (որ այժմ կոչի Խծխոնք), Սանահինք, Կարսի) :

951 Թէոդորոս արքի Աբասեան կայսեր նստի երրորդ թագաւոր յաժաց՝ յաջ Հայոց զամս 26 :

959 Աշոտանս որդի Կերպեան Հէճի նստի երեքեբորդ Հայոցն կայսր յաժաց :

961 Անի քաղաք Շիրակայ լինի աթոռ Բագրատունի թագաւորաց մեծաց զամս 84 :

962 'Ի Կարս քաղաքի կանգնի փոքրիկ թագաւորութիւն Հայոց, որ ընդ 3 թագաւորք անկեալ զամս 122 սպառի յամին 1080 :

965 Վաճառ կաթողիկոս և այլ եկեղեցականք ուրանք ուխտերով անգամ միաբանին ընդ յոյնս հաւատոյ :

968 Խոսրովանոյշ թագուհին շինէ զվանս Հաղբատ և Սանահին :

969 Դիրեն մասն Գէորգեայ աշակերտ բերեալ լինի 'ի Հայաստան, և ապա Աղբերանքն, ուր և դրոշմի մինչև ցայսօր :

Ցոլհաննէս Սմբատ ուխտերորդ կայսր յաժաց յաջ Հայոց :

970 'Ի Լոռի գաւառի Սիւնեաց սկսանի փոքրիկ թագաւորութիւն Հայոց, որ ընդ 6 թագաւորք ձգեալ զամս 196 զադարի 'ի 1166 :

976 Սմբատ և Կոստանդին եղբարք նստին թագաւորք և տասներորդ կայսերք յաժաց յաջ Հայոց :

988 'Ի Տաշիր գաւառի Գուգարաց սկսանի փոքրիկ թագաւորութիւն Հայոց, ուր թագաւորէն Կորիկե անհրաժեշտ զամս 56 և որդի նորայ Աբասի յամին 1046 զամս 64. բայց տէրութիւն նորա սպառի յամին 1110 : Առ 'ի ցոյց ամենայն անմիաբանութեան և անհնազանդութեան մերոյ՝ արժան է յուշ առնել թէ յայսմ միջոցի միայն 'ի մեծն Հայաստան կային եօթն թագաւորք Հայոց, այսինքն 1 Կարսին որքան որ թագաւոր Անի. 2 Արտա 'ի Կարս. 3 Արտաշ 'ի Վասպուրական. 4 Գուրգէն յԱղուանեաց. 5 Սենեքերիմ 'ի Սիւնեաց. 6 Աշոտ 'ի Տաշիր. և 7 Գուրգէն 'ի Տայոց : Այս Հայաստանի :

989 Սմբատ Հայ տերպնոցի նստի թագաւոր զուգաւորաց զամս 4 : Յայն ժամանակաց Սեբաստիա և Սմբատայ զրին թուղթ յորդորանաց առ Խոսրով կաթողիկոս վասն միաբանութեան հաւատոյ :

993 Արծրուն կաթողիկոսական 'ի Վասպուրականէ փոխի յԱնի քաղաք, ուր մնայ զամս 72 :

994 Վաճառ մեծ իշխան շինէ զվանքն Մարմաշէնի և զԵնդեր :

1028 Օջոյ կին Սենեքերիմի չորրորդ կայսերուհի յաժաց 'ի Հայոց, 1054 կեղծաւոր՝ հինգերորդ Հայ կայսրուհի յաժաց :

1079 Թագաւորութեան բագրատունեաց տևեալ զամս 220 գադարի սատակ, որով և ամենայն Հայաստան բազում անկանի ընդ տէրութեամբ պարսից, տաճկաց և յաժաց :

1080 Կիլիկիա լինի աթոռ Ռուբինեան իշխանաց, և ապա թագաւորաց և կաթողիկոսաց Հայոց :

1147 Արծրուն կաթողիկոսական փոխադրի 'ի Հռոմկլայ, և մնայ անդ զամս 147 :

1168—1179 Յովսէփ շնորհալին և յաջորդի նորա Հայոց երկերորդ անգամ միաբանին ազգային ժողովով ընդ յոյնս :

1170 Արգելեց որին զատն Հայոց ձեռագիր մատեանս մեր 'ի Բաղդադ :

1172 Հայք Անի քաղաքին զաղթական գնան 'ի

զոր մէջ Նախախնամութեան օրինաւոր դպրատուն մը հաստատած է. որուն մէջ բազմաթիւ աշակերտներ՝ որոշեալ ժամանակով մը բաւական ուսում առնելէն ետեւ, կարող ըլլան բոլոր Գաւառի ուրիշ մանկանց ուսումնարաններու մէջ մտնելու, որ անոնց մէջ ալ՝ ծառայասիրութեան, քրիստոնէականութեան վերաբերեալ կրթութեան եւ ուրիշ հարկաւոր արհեստներ սորվին: Եւ այս աշակերտներէն՝ որոնք որ բաւական կրթութիւն առած են նէ, քննութենէ ետեւ եկեղեցական կառավարութեան պաշտօններու մէջ՝ եւ անոր բանակին ուսուցիչ ըլլալու համար, եւ գիւղացւոց պաշտօնատարութիւն ընդունած սորվելու է անոնց:

Այս Նախախնամութեան դպրատան մանկտի աշակերտներուն դաստիարակութեանը համար՝ միայն երեք տարի որոշուած է, որ ամէն աշակերտ երեք տարուան մէջ իրեն յանձնուած ուսումը սորվի: Եւ մինչեւ հիմայ աշակերտներուն ցոյց տուած յառաջադիմութիւնը՝ նոյնքան՝ անցած երեք տարին քննողներուն՝ ամէնքն ալ իրենց ուսմունքը կատարելագործեն:

Երկրին փոխանակ ամէն աշակերտաց հանդիպման այս Նախախնամութեան դպրատան մէջ, եւ ասոնց ալ Եգիպտոսի մէջ եղած դպրատուններէն ընտրուած են, որոնք որ՝ բան սորվելու ամէն ընդունակութիւն եւ ժամանակ Եւրոպայի կրթութեանց բարիքները ընդունելու յօժարութիւն մը կը ցուցընեն, եւ անոնց հետ ամէնքն ալ դասակից են բարձրագաւոր Միհրդատ Եմինի փաշային երկու որդին ու Խաւրշիտ փաշային ալ երկու որդիքը եւ Եգիպտոսի կառավարութեան պաշտօնատարներուն ու Պէյերուն շատ որդւոցները: Այս աշակերտներուն մեծ մասը՝ իրենց երկրին մէջ ինչպէս յառաջ՝ երկրորդ բան չունէին գաղղիական լեզուն խօսելու. եւ մէկ քանին ալ նոյն լեզուին մէջ բաւական յառաջացեր էին. ընդհանրապէս ամէնքն ալ իրենց վարժապետներուն տուած դասերը կը հասկընային:

Միւսեալ Նախախնամութեան դպրատանն Գաղղիոյ կառավարութեան նախագահ բարձրագոյն Մարշալ Սուլթի հովանաւորութեանը տակն է. եւ զինուորական հրապարակի մը յանձնուած է անոր կառավարութիւնը: Այս դպրատան դիտաւորը՝ թէ կառավարութեան եւ թէ զինուորական կրթութեանց սորվեցնել պաշտօնատարները ու բոլոր վարժապետները գաղղիացի են, բայց այս երկուքին անոնց մէջ տարբերութիւն մը միայն Հայազգի ազնուական Սահակեան Էֆէնտին է. որ յառաջապէս բարձրագոյն փոխարքային ընտրութեամբը՝ այս եկեղեցական դպրատան տեսչութեանը, եւ մանաւանդ այն տեղ կրթութեան ուսանող իշխանազուններուն վերակացութեանը միւս ազնուական եւ բարեկիրթ հայազգին յանձնուած է. բան մը ունիմ քաջ գիտցուելու՝ Եւրոպայի ամենամեծ ուսումնարանները տեսնող եւ մինչեւ հիմայ իրեն յանձնուած պաշտօնները խոհեմութեամբ կատարող անձ մըն է:

Այս դպրատան մէջ՝ տասն եւ մէկ վարժապետներ կան, որոնց մէկ քանին զանազան բանից կը կրթեն աշակերտները, եւ իրենց յատկացեալ ժամանակ դասատուութեան կու տան: Այս դպրատան բոլոր ծախքը՝ բարձրագոյն փոխարքային հաշւոյն է:

Եգիպտոսի Նախախնամութեան դպրատան մէջ եղած ուսումները ասոնք են. Գաղղիական գրութիւն՝ ճարտասանութիւն՝ աշխարհագրութիւն՝ պատմութիւն՝ թուաբանութիւն՝ երկրաչափութիւն՝ զինուորական կրթութիւն՝ հրամանատարութիւն եւ յարակից պաշտպանութեան հնարքները, զինուորական պատերազմներու արհեստ:

Իսկ նոյն աշակերտներուն ամենօրեայ ու զգեստին կառավարելու համար յատկապէս ընծայ մին ալ կայ դպրատան մէջ, եւ մէկ մին ալ գաղղիացի բժիշկ մը:

Օսմանեան Օգոստափառ Սուլթան Համիդ Մէճիտ թագաւորեան կայսերն՝ որ միշտ իր հզօր տէրութեան կառավարութիւնը ու բոլոր հպատակները լուսաւոր եւ աղուոր վիճակի փոխելու համար՝ անոնց մէջ բարեկրթութիւնը բաւ արծարծել բարգաւաճել տալու փոյթը ըրած ջանքը ամէն ալ յայտնի է. որպէս զի բարեկրթութեան վերաբերեալ միջոցները իր Տէրութեանը մէջ ալ որ հաստատելու համար, բաւական կը զանէ մի տարի առաջ իր ծառայ հպատակներէն փոքրիկ դպրատուներուն մէջ ուսում սորվելու համար գաղղիերէն, որոնց եւ ոմանց արդէն ընդ ժամանակի մը մէջ վարձեց Օսմանեան կառավարութիւնը. ինչպէս որ Պարիզ կրթուող աշակերտներն

Լեհաստան եւ Հաղպատայ վանքն 'ի Հայաստան Լօռւոյ:

1272 Վարդանայ Ներսէսի յայտնին 'ի Կիլիկիա, նմա ձեռն Լեւոնի:

1294 Ըստ Ճոռան կաթուղիկոսական 'ի Հռոմկլայէ փոխադրի 'ի Սիս, ուր մնայ զամս 147:

1296 Մարտակ կին Միքայէլ կայսեր վերջերոյ կայսրուհի յանեալ 'ի Հայոց:

1311 Սկիզբն պատրիարգութեան Հայոց Երուսաղէմ քաղաքի, որ տեւէ մինչեւ ցայսօր:

1323 Ըստ քաղաք շինեցաւ Խոյ գործանի եւ ամայանայ:

1375 Վերջին Լեւոն թագաւորն Հայոց Կիլիկիոյ գերի 'ի ձեռս Եգիպտացւոց, ընդ նմին եւ թագաւորութիւն Ռուբինեանց տեւեալ զամս 177 դադարի իսպառ:

1402 Լանկթամուր զաւթեալ մեծագործ աւերածս մեր 'ի Հայաստանէ տարեալ 'ի Սմբատայ փակէ յայտարարի:

1441 Ըստ Ճոռան կաթուղիկոսական գլխի Հոռոմկլայ Թագաւորութեան 'ի 1452—1341, դառնայ դարձ Էջմիածին, ուր նստին կաթուղիկոսք մեր, անտի մինչեւ ցայսօր:

1461 Սկիզբն պատրիարգութեան Հայոց 'ի Կոստանդնուպոլիս, որ տեւէ մինչեւ ցայսօր

1567 Առաջին անգամ նախ առաջին սկիզբն առնէ տպագրութեան Հայ մատենից 'ի Վենետիկ:

1628—55 Մովսէս եւ Փիլիպպոս ազգասէր կաթուղիկոսք բազում շինութեամբք Էջմիածին եւ այլովք գովելի գործովք պայծառացուցին յաւգիս:

1656—1710 Յակոբ կաթուղիկոս, Մխիթար Եպիսկոպոս. Խոջատուր եւ Ոսկան վարդապետք. Մատթէոս եւ Լուկաս վանեցիք, եւ այլ հայրենասէրք հիմնեն եւ պայծառացուցանեն զտպագրութիւն Հայ մատենից:

1765 Սիմէոն ազգասէր կաթողիկոս սահմանէ Էջմիածնի դպրատուն հայ գրոց, որ տարեալ անհամար ծախուցն յերեսաց երկրակալւոց, ըստ նոյնոց ծաղկի:

1781 Հայք 'ի Պարսից դաշնակցիք հիմնեն զՆախիջեւան, եւ 'ի 1792 զԳրիգորիոպոլ քաղաքս:

1807 Յաւուր հայրապետութեան Դանիէլ կաթուղիկոսի՝ հաստատի ուսումն Ներսիսեան Էջմիածնի 'ի Տէր Ներսէս բարձր Արարատեան մեծ տանն կառավարեալ, (որ այժմ փառօք կաթուղիկոսութեան եւ գերագոյն պատրիարգութեան ամենայն Հայոց) այսու անուամբ "Վարժարան Բարձրագոյն Խորհրդարանին Սրբոյ Կաթուղիկէ Էջմիածնի":

1815 Լազարեան իշխանազունք կանգնեն 'ի Մոսկով զճեմարան գիտութեանց, յոր յամին 1826 յանձնեցին դպրատան Հայ եւ այլազգի մանկանց:

1836 Կայսրն Ռուսաց հաստատէ զկանոնադրութիւն Էջմիածնի, եւ զիշխանութիւն վարչութեան նորա:

Յոգերգ յանձնահրաւէր փառս ծննդեան փրկչին մերոյ Յիսուսի:

[illegible]

Զուարճ անկող չէր այն փայլուն
Ածխակալական 'ի խառնշող:
Հող. չանմիաբանից չէր այն ծովլութեան
վարսել 'ի ծիրս անդունդ լերանց:
Խեխեխէ արփւոյն չէր արեգակն՝
զի՝ կայ լուսոյն առկայ. խաւար էր,
պարզ լուսոյ ոչ չէր լուսաւորեալն՝
որ 'ի կորուսս սեւ լուսանէր:
Եւ դեռ չէուն ոչ ամն ոչ ունէին
եւ ոչ 'ի ծիրս անդ հողեղէն,
անմահ փառացն այն երկնային՝
էր յանմատոյց լոյս Հօրն Հաւրն:
Բանիցն Աստուծոյ Միածնեալն՝
բոլորն, բայց ոչ 'ի Հօրէ 'ի ծոց
այլ ի՞ւ, միոյ սեռից Որդին՝
անշամանդաղ եւ անմահ:
Յանդգնեալ կամաց Նորին այն հետ՝
յանդեր գրաւեալ անձնաց փառաց
'ի մեր յեղուկ Հայրն երկնաւոր՝
հրամանն սեպհ պատմեալ կարգաց:
Եւ բան ըստ Բանն 'ի սրտէն՝
ծնաւ աչառ յաշխարհ գեղեց
մի յանսեղեն ոչ սերմանք՝
մանկիկ ու՞ Լա զփառացն Հանդէս:
Յայս չանէ կենաց փառաց պաշտօնէք՝
ոչ յանդգնուն 'ի մի վաղկեան
հրաշալի սեւեր խաւարեալ 'ի հայածեալ՝
իւրն յերկիր արփիանան:
Մի՝ զու սիրի զամենակալին՝
մի տար զուարթ զու յայն թափօր,
կա՛յ զու, սկիզբն թաղ հնչեցին՝
համարածէին սերմանդոր:
Եւն, յերկինս անձնորդէք՝
ուր պարգեւի ընդ անդ սարէք,
չէր արջառոյ 'ի նոյն անգղ,
որ դատարկէին ընդ ուրեք:
Չէ՞ր խաղաղ չէ՞ր ոչ մեծ ոչ բալ,
ոչ եւ մարդկ զերկրապագանն՝

թիւ՝ մեծ օրերս Կայսերութեան առաջին բերելն անուանեցաւ․ որ մինչև հիմայ այս պաշտօնը՝ օտար աշխարհին մէջ մի եր յանձնուեր։

Պարսից Մէծափառ Շահն ալ՝ իւր մասնաւոր ծախսովը քանի մը տարի կայ, որ փարիզու մէջ յառաջացեալ դպրոցաց մը հաստատած է, ուր իւր Ենիչերութեան ծախքահատէ իշխանազուններուն ու իւր հպատակներուն սրա-ղուններէն ոսկոմ ուսնելու համար դրկուած են․ որոնցմէ ալ՝ բաւական յաջողութեամբ եղե-րել՝ անշուշտ նոյն ակադեմիան կատարելու-թեանցը մեծ օգուտ կենայ բերել։ Փարիզու դպրոցէն գիտուած փորձը՝ առաջիմ ծնողական ուսումնական ընկերութիւն չունինք։ Բայց չենք զար-մանար թէ, պարսից այլն ալ օրինակ ուսման փոյթ ունին մը ցոյց տալը․ ինչու որ՝ այս մեր ժամանակիս գրեթէ աշխարհիս բոլոր ազգերն ալ՝ անապատ պէտքերն թէ մարդոց ամենուն հարկաւոր բանը ուսում սովորիլն է։

Աստուածաբանութեան Լեհաց Չեզոք անուան չու-գեանը՝ որուն մէջն էր Մեծա․ Կայսեր անձնա-կան Մէհէմմէտ Ալէյը՝ հասու. այս անգ անգեալ շարաթուրթէ Աղեքսանդրիայէն գալով․ Լեհաց Չեզոքը քառասնօրեայ արգելանոցի ըն-դունելութիւնը այս անգ ընելով՝ շարունակեց իւր Ճամբորդութիւնը դէպ ՚ի Պոլիս։

Թիֆլիսի վերջին շոգենաւով Հռովմայէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն․ թէ Սուրբ Մէծափառ Մենշիկովը Կայսրը՝ անցեալ ամսոյն առաջին օրը ա-ռաւօտուն հասաւ Հռովմ․ և նոյն օրը կէս օրէն ա-ռաջ՝ բարի հաճեր է Սրբազան Պապին այցելութեան գնալ։ Նորին Սրբազնութիւնը՝ մինչև սանդուխին գլուխը գալով դիմաւորելով մեծաւ յարգանօք ըն-դունեց է իւր Մէծափառ հիւրը։ Հիւրընկալութեան յորդորները ըստ ցոյցին եռեւ՝ Սրբազան Քահանայապետ-ով և Օգոստափառ Կայսրը մէկտեղ մէկ ժամ ա-ռանձին խօսակցութիւն ըրեր են, բայց ինչ առար-կայի վրայոք խօսիլնին մարդ մը չէ խմացեր։

Մէծափառ Կայսրը Հռովմ քանի մը օր այս մայ-րաքաղաքիս երևելի տեղերը այցելութեան ընելով՝ անկէ ետև Նորին Կայսերական բարձրութեան ար-ժանաւոր Հերցոգուհեաց մեծարանք է։

Նորին Մէծափառութիւնը քանի մը օրէն ետև Հռովմայէն մեկնելով՝ նոյն դեկտեմբեր ամսոյն 12ին մտեր է Վենետիկ և երկու օր ալ այս քաղաքամա-յէն ետքը՝ ամսոյն 15ին շարունակեր է Ճամբորդու-թիւնը դէպ ՚ի Վիեննա։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Աղեքսանդրիա 25 դեկտեմբեր։ Բարձրա․ Մէ-հէմմէտ Ալի փաշային ելեկտրական ազգեցուն հաստատու-նեաց հաւնելով ըսաւ, այս պատճառաւ ամեն բան-տարկեալներին՝ մարդասպաններէն և մեծ գողերէն՚ի զատ ազատութիւն տալուց փախսորդային Հրամա-նաւ ուրախ օրհնութեան ապատութիւն՝ Հրախանդարկութեան ստորաններ՝ Հասարակաց զբօսանքներ՝ ողորմութիւն տալ և սսակ բաժնել աղքատին ընկերաց համար հրաշխաւորել․ այս ամեն Հանդէսներուն մէջ մեծ առատաձեռնութիւն մը կ՚երևէր, այնէ տեղեկութիւն ունեցող մարդիկ կը հաստատեն թէ՝ Բարձրա․ փախ-սորդին այս ամենուն 5 միլիոն ֆրանքէն աւելի ծախս ըլլեր է, միայն օժիտ տուած սատկը իւր ազգին 800 հազար ֆրանքի կը հանի․ անկից զկերին և խնամողը թէ որչափ փառաւոր և որչափ մեծափառ է իշխա-նուհիին համար եղած հարսնեաց հանդէսը, հանդ-գէսին վերջին օրը հասաւ այս անգ՝ Օգոստափառ Սուլթանին անձնական Մէջլիս․ Մէջիմէնտ ալէյ թէ Օգոստափառ Կայսեր և թէ բարձրա․ Մէջլ խնայաւհերն կողմանէ բերած ընծաները՝ բարձրա․ փախսորդին և երկու ամուսիններուն յանձնեց։ Օ-գոստափառ Կայսեր ղրկած ընծաները շատ պատուա-կան են, որոնց համար բարձրա․ փախսորդն իւր հա-ճութիւնը ծանուցանելէն ետքը 25,000 ֆրանք նուիր-ուիթեանը ընծայ մը տուաւ Նորին փոխանորդութեան։

Մէրէ-Հարկաւոր լուր մը չկայ ծանուցանելու անգոյս վրայոք։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

1 Յունվար։

Արտաքին բարձրագոյն հրամանաւ՝ նախ-կին մեծ փոխարքայ բարձրապատիւ Խոսրէվ փաշային Բէյլիկ—Րուզնամաէսփապալ Նախադաս պաշտօնատար անուանեցաւ Բարձր․ Դրան։

Այս զաւկերէն պաշտօնակալս իւր ծերու-թեանը պատճառաւ մանաւոր պաշտօն մը չէ արտ կցաւ, բայց կառավարութեան քաղաքա-կան գործերուն մասնակից ըլլալու է մեջխոր-թեան ատրիճանով․ Այս լուրս մեծ հաճու-թեամբ ընդունեցին մայրաքաղաքիս բնակիչ-ները։

Քանի մը օրէն հետէ կ՚ըսուի թէ՝ բարձր․

այն սիւր Հաւէտ ,իւր շունչ քաղցրիկ՝
գմայլողութ բերէր Հանդարտ։
Մէր ապաշխարհ բուաւն աստեղք,
գուշակք անհեղբ գիշերային,
բացոյեկեր խարխարեալը՝
զմէջ գիշերոյն ժամ յայտնէին։
Այն ինչ ՚ի Հագ. Հօտին և մեք
՚ի ցաւց յեցեալ աշխարհական՝
անհնազիպս արևախաղր,
խաղխօնայլին գեղ բանիւք։
Իւ շարք զմայլորն Հովուացն ՚ի մէնջ
՚ի հոգ Հօտին մեր ունէին,
ու խարուխաւ նաւեալ առատ առ՝
փողովք՝ ծախօս զեղգեկէին։
Ընդ մէջ գիշերայն՝ աշա՝ յանկարծ՝
բոց ոՀաւին յերկնից ցայտեալ,
խիւ բիւրափառն լոյս էջ զմեզ՝
ընդ այն շրջանակ կիրպ աշոց։
Խորանաւ զոզդմակն զաւն ընդ մաքեաց՝
արշաւրանեաց Հանին բաւաւ.
քանզի զատւյին զլոյսն անստեր,
զի չէր այն բուն արփւոյն ճաճանչ։
Հատոյ յիրեաւս մեր Համախոսմբ՝
այր այր մէջնեալ յերում Հօտին,
Հաւկիւ բան բեկբեկեալ,
թէ զի՞նչ այս լոյսն սրանչելադէմ։
Մերանիերայ ղայն ընդ յանկար՝
եղեալ բարիզ այմառ կիսական,
՚նդ անշափութիւն մեծի փայլմանն՝
խառնումաւք յունքոր աչէն։
Ահա հրաշ յերգոցն երկնից
ամն զուարթուն բռնաձայնից,
իբր յակաւէ Սրբոյն էր նյին՝
ու մեզ էր գեղին իւր զերբադիցն։
Գոզցես Լատոնած ինձանէր մեր,

և կամ փառք ինչ նոր սրբայի,
խաղաղութեան և Հաճութեան
տիրող Հանձոյն երկրագնացի։
Ցանձառելի փառաց լուսոյն՝
այնքան եղէ թափանց փայլումն,
մինչև երկիր զմակերևոյթն
փոխեաց յայլ իմն Հրաշագեղ գոյն։
Քանզի ընդ ծաղիկ մեծի փառացն՝
փայլն մեր գործուն յուսայրտակ,
Հուր բոցն անշէջ անկիզելի՝
զարդարան այրար լուսափակ։
Ոհ զարդասաից տունկք և մայրեր՝
վեհք և բուրք ամենեքին,
Հրաշից փառաց պարուրեցան՝
զգեցին մերկացան աշխարհիքին։
Մարգարտից տունկք զուարթք՝
որ ըմպէին ցօղ կենդանի,
շողշողեցան Հրաշարանաւն իմն
իբրև բիւրեղք ընդ մարգարիտ։
Ընդ աշխուլ մեր յայնոյն ՚ի վեր՝
յանկարծ ծնան ամպք լուսաթևրբեք,
որոց ՚ի թևս զմաաղան ոսկեք՝
երևեցան խորհրդաւորք։
Քանզի ունէր ՚ի յուսո ամպոց՝
զմէն մի նշանք հրանաշէբ,
յամենեցունց ծագէր ճաճանչ՝
մէնմի ճաճանչ էին արփիք։
՚Ի թևս մայն տանդուխեալ սահի,
մեռուամ մանուկ կայ ՚ի սեղան,
զգլխովը մանկանն առնի թէոսափիւս՝
յորում զատեկ ասկերեցեան։
Ցայլումն էր ամն զաղջես Մուսայ՝
կէնթաւյիր գոգն էր տասնաւեան
և աս թէկանքն որսէ մի փայլ,
որոյ էր յայն ասույց մասանն,

Զուարթն ուսոյ արմաւն ՚ի յամպս՝
որ բարբառէր ՚ի Հրոյ լուսոյն,
ու անդր և արկալ սրանչելարան՝
քրովբէաւարձ ՚ի յակն արփոյն։
Ընդ սիւն ամպոց պարսակ սիրուն,
յոր նեղուննից Հիսուս չերևէր,
արծաթափայլ ալբէին ՚ի նա՝
տարփայի յայնմ կենց ունէր։
՚Ի ծոց լուսոյն ոսկեղէնակ շուրթն՝
յիշեր ջրոյ կենդանութեան,
որպէս զինեաց ծառոյն սկզբան՝
որոց պահէր զգինակ նորայն։
Նա աւաղեան կենաց բնաւոր՝
զամպս Հերձէր իբրև զալիս,
զնշանն երկաւա զոյն բոսորակ՝
զլուխն քառաթև քառասուսխս։
Զուարեաց փայլէր ՚ի շափիւղայ,
յորում իբր առաղ միլուաւի,
ձիւնաթերթ մի սպիտ շուշան՝
յանկարծ Հովտաց փակեր, քանի։
Տեսաք և զի՞նչ, զենարան մի՝
զորէն պատուեան թագաւորի,
որ մի զինու իւր սխոյեան՝
պահէր ՚ի պէտս մեծի մարտի։
՚Ի թևս աստեղք ցոյցա մի Սպա՝
տիրա Հրաշալից Համատարած,
ըզմա Լուսին բառնայր ՚ի վեր՝
ուր փեթեքարի ոտիցն իւր բարձ։
Իբրև փառայն, ո՜Հ զմիլսըղ մի՝
աչք մեր ՚ի նա յառեալ յառան,
Հիւսան զուգեն գործեց ՚ի նա՝
և չերար փայլից ՚ի բիծ արևն։
՚Ի նոյն պաՀու իբրև զամբար՝
անմոք բարձեցան իւրև զելնոր,
՚ի տիպ վիճ ձեան խաղաղ սպիտակ՝

Դրան բարձր ատեանին պաշտօնատարներուն մէջ փոփոխութիւն ըլլալու է ։

— Ի. Դուալ' Ընդհանուր դեսպանին ընտանիք · Թիֆլիսէն քաղաքին հրաման բերի է՝ որ մայրաքաղաքս գայ փոխադրել քաղաքէն ։

— Երուսաղեմի գործոց պաշտօնատար փաշա · Բէշիր փաշայի՝ անցեալ ամսոյ 26ին գաղտագին ուղղութեանց գեաղացիներուն ազգերութեան գնաց ։

— Օսմանեան բարձրագոյն խորհրդարանին ատենապետութեանց հաւանութեամբ՝ բարեհաճեալ Օգոստափառ Սուլթանը՝ 10ը հազար ղուռեկին ամսական հասցէ կարգել Լիբանանու նախարար եղեան Լեհիր Պէշիրին, որ արդէն արտաքսեալ է Մէջուճիկէն քաղաքը, և Հ. Նարդ · Գրան կողմանէ հրաման ալ ըլլալ գուեյօս այն քաղաքին կառավարչին որ՝ մէջն ալ հոգաբարձութեամբ փարէ, անոր առանձին ու պատուին արժանաւոր յարգանքը ընծայել ։

— Հաշտեցուցիչ սիրոյն չէր Ըհմէտ Հայրենասէրութեան որ Օսմանեան շողեստով մը անցնողները կառավարութեան ընդունեցաւ · Հիմայ ոտքագոյնի հրամանաւ՝ Լիբանանին գնաց, ուր տեղ պիտի մնայ՝ նոյն քաղաքին կառավարութեան գործակալութեան տակը, մինչև որ նոր հրաման մը ըլլայ Տէրութեան կողմանէ ։

— Աֆրիկէի օրը բարձրագոյն խորհրդ փաշայի կողմնակալն պալատը գնաց ու մեծ · Հայոց ներկայացաւ ։

— Երուսաղեմի գործոց պաշտօնատար փոխ. Բէշիր փաշային մեծ որդի Մէհէմմէտ պէյը Ընթացիկ պաշտօն պաշտօնատար անուանեցաւ ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐՔ

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտրա 10 դեկտեմբեր · արեւելեան ատեանին հարկ և յաւելուածոց փոխարինութեանց վրայ՝ Սըր Ռոպերթ Փիլ իւր ընկերակիցներուն ընկերութեամբ իրենց հրաժարումը Մ. Տէր · Մ. Վիկտորիա Թագուհւոյն տալով՝ Լորտ Ջոն Ռուսէլին յանձնեց, որ Մեծին Բրիտանիոյ կառավարութեան անձը առնէ ; վասնզի Լորտ Ջոն Ռուսէլն ալ չկրնալով օրինաւոր կերպով մը անոր ընտրութիւնը, պարտաւորեցաւ յանձնառու չըլլալու, այս պատճառաւ դարձեալ նա Սըր Ռոպերթ Փիլ իւր պաշտօնակիցներուն ընկերութեամբ ձեռք զարկաւ կառավարութեան գործերուն ։

ՇՈՒԿԱՅ ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԼՈՒՐՔ

[illegible] 260— 270 [illegible] ։

ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Իզմիր · 5 Յունվար ·

Լոնտրա	110	109
Մարսիլիա	171	
Վիեննա	440	442

Ի ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

խնկոց աւշինց ասլին բուրմունս ։
Օ՜հ ինչ այս, ցնծութեան օրս թռիչեալ՝
գերան բուռնայր զերանն մեր,
զատնութեան քերէր զմիրեմ՝
և զփշանայր զապաւինանցս հեր ։
Երշանիկ մեծ հոխեր զմեզ՝
ծաղկաբերեալ շտապ վայրկեան,
սիրով մի 'ի մեզ բերկանէին՝
թէ զինչ արգելք սորին փախման ։
Եւ՛ո որ զուարթ փարէր հրեշտակն՝
զեմք աշաւոր պահպանել,
խոյացաւ գող, առ մեզ էր դէմքն՝
արագաթռիչ զեր քան պարծուկ ։
Շրթանց մեր երգն 'ի բիծ կապեցաւ՝
մանկական փախանց գալուստն
զհնոյիցն առել, լռել,
ոչ ներեր մեզ հաւանել գալուստն ։
Հագիւ յերկիր անըպարտին՝
կորուսն անկեալ անդ աւերեալ,
և ոտքս մի շունչքս տարածեալ՝
թէ ոչ տայր մեզ 'գմ' երկիչս ։
Վասնզի զորէն անդարձ լիալուրց՝
արծուոյն 'ի յայլ խորոտ կործանց,
այնպէս հրապուրս սուր առասպելեալ՝
թեւոցն առ մեզ էջ և եկաց ։
Օ՜հ զուարճութք ժակուն երեւն՝
առաց նա մեզ յայլոցն զինքեան,
անգէտ էք դուք զայդ դիպուած՝
յորս զպատահմանցն հոլովեալ ։
Եւ թէ հովիւքն են արթնանք
հօտիցն սրբոյ՝ չէք խրատս,
Եղէգ, Յովհան, Սեփեսս, Պաւլիս,
Եմմանուէլ՝ էին հովիւք լոռ ձեզ ։
Մի՛ երկնչիք իշխանութեան՝
աստուածատուրն գալստեան առ մեզ,
քանզի աշխ յանհամեմատ
ուրախութիւն աւետեմ ձեզ ։
Վասնզի ծնաւ այսօր փրկիչ՝
ձեզ գերագոյն 'ի մեծ փառս,
Տէր նշան ածեալ 'ի յախուրանս՝
Նա՝ 'ի քաղաքդ յնոյն Դաւթին ։
Չեք այս էր քաջ'նշանակ՝
գտանիցէք մանուկ պատեալ,

յանցանաց մաքուր 'ի խանձարուրս՝
անձամբին փոքր բազմեալ ։
Եղկենական պատրաստ յարմար՝
մեզ ասացելոց հզօր հրեշտակն,
գտցիք յանկարծ մեծ երանաւոր
գրտերեցոյց զանձանց պարառեալ ։
Եհա հրաշան սերից գումարք
և հայր և բոյլ ելին զօրաց,
փառաց բազին մեզ տեսարան՝
շատ ափշելին հովեցնող ։
Օ՜հ խիստ առ խիստ արեւագինազ՝
արփիանեցայր լուսատարր,
երեւցան աստուածագանգ՝
մեր խոստացեալ հովուաց քերովբէ ։
Գունդք վեցթեւեան սերովբէից՝
հայր քառաթեւ քերովբէից,
թեւք արծուորէն՝ ծածկապատեալ
խոյանային 'ի կայանից ։
Երգէն կցեալ թեւս սերովբք՝
զօգցեն բախէր զանձանց ատոյն,
գեղգեղէին ընդ աւանդս
և ընդ ծաղկեալ շրթանց շարից ։
Օրհնութիւնս աղօթեցան՝
անմահութեան հանճարութեամբ,
անդրադարձին կայսին հանդարտ՝
և մանուկն առ ընդ տեսանէ ։
Ընդէն 'ի դրան պատուական խորհին՝
արձանացեալ քաջ զօրացեալ,
ընդ սուրբ զօրացն զանմահականն՝
զայս գեղգեղեաց տաղ միաբերան ։
«Փառք 'ի բարձունս և Աստուծոյ
և 'ի յերկիր խաղաղութիւն,
և 'ի մարդիկ ի հաճութիւն»
յորս խառնեցաւ մերն երգնութիւն ։
Հովուացս պարք ընդ հրեշտակաց՝
միոյն հրեշտակն միան զանգուած,
սուրբ օրհնելի երգեցեալ՝
հօտն ընդ լռեալ, ո՜վ սքանչելեաց ։
Տիրամայր եղեցի տաղերս զերդ՝
զորս զուարթան 'ի մանուկ դաւան,
սրացան յիշելոյն փառաց երգեաց,
սուրբ սուրբ սուրբ յերգն առ զօրութեան ։
Եմմէ մեծի փառաց հրաշից,

զոր ամենայն մեզ ոչ էր յերազ,
'ի բա՜ց առ յարգ գերանցեալ՝
յետս աշխարհ գեա յորս առաջ ։
Երէք ընկեր, խորախոյս ցնծալով,
արժանի զնով թռչուք հասից,
ծնելոյն լեցուք փայլ հեռախոյզ,
զոր քարոզեաց զուարթուն յերկնից ։
'Ի բեթղեհէմ ճանապարհորդք՝
տեսցուք եթէ զի՞նչ է նշանս,
զոր Տէր եցոյց մեզ յայտնապէս՝
զերկնահանգէս յայտնելով փառս ։
Խունկ մեր յայս սիրտ վառեալ զմեզ՝
շունչ մեր տայր զՆեթլեհէմ,
թարգ զմանուկն ցոյանք լուսոյն՝
մեզ յայտնեցին զծնունդն Աշէն ։
Մնաց 'ի յայն մնաց 'ի լոյսն՝
աստղ մի զարդեա էր 'ի մարդն,
և աստղն կրկին 'ի բեր արփւոյն՝
այնպէս փայլէր Օփին Նազկէին ։
Ընդ մայրն զուգեալ փառեալ 'ի լոյսն՝
ցերեկանցն արտաքր արդեանց ,
ձգմեր զգաստ աչօքն սիրոյն՝
ըն գմայլմամբ 'ի բերկրութեան ։
Խորհրդապատան եղն 'ի յայնմն,
Թագաւորական էին յաճեցին,
Թագեալ զգեստն՝ յայս պերճ յուսածոյն՝
անձանձրոյթ բեր յանէին ։
Ընծայեսցէք 'ի մեզ սոցա
այր մի զառն աղէպ, արթուն,
խորաբնակ զմանկանէն՝
պաշտօն ասէր զանձն մոյն և օրհնոյն ։
Ընդ խուռնընթաց մեր կամաց՝
'ի մէրկ լուսոյն զառարթ եղեան,
թէ արդեօք զի՞նչ հաճեցաւ անձնոյ՝
այն այն և մայրն յայտոյ կայան ։
Ստամ և մեք զոր ինչ տեսաք,
անհրաժեշտութեան զմեծ փառաց,
արեաք զմեզն յանկս նոցա՝
զանձս յերեկաց խնկով շրթանց ։

Յովհաննէս Շահինեան

Սամուէլ Մարգար